

Славко Доценко

„РІДКЕ ЯВИЩЕ“, АБО П. КУЛІШ В АВСТРАЛІЇ

Репліка

Разом з усім людством відзначали й у нас, на Україні, цього року шекспірівський ювілей. До цієї дати (з деяким запізненням) видавництво «Мистецтво» видало

книжку І. Ваніної «Українська шекспіріана. До історії втілення п'єс Шекспіра на українській сцені». Не вдаючись у детальний аналіз змісту цієї книги, вважаємо за потрібне застерегти читача перед різними дивоглядами та помилками — мовними, логічними і просто фактичними, що їх пропустилась тут авторка.

Почнемо з мови. Нормативність літературної лексики і фразеології, очевидно, для І. Ваніної не обов'язкова, якщо у книжці рясно насяно таких слів і зворотів, як, приміром, «вип'ячування» (стор. 28) зам. «випинання», «відрікшись від» (стор. 29) зам. «зрікшись», «життєствверджуючу» (стор. 62) зам. «життєстввердну», «рідке явище» (стор. 93) зам. «рідкісне», «туземці» (стор. 164) зам. «тубільці». Або от ще такі «перлини»: «в лучезарній короні» (стор. 178), «томиться батько» (стор. 184).

«фіглярничав» (стор. 135), «крупні театри» (стор. 82), «крупним носом» (стор. 112), «утрировку» (стор. 43), «костюміровку» (стор. 59), «собі на умі» (стор. 93), «ні-ні та й майне тривога» (стор. 103), «не в силах розпоряджатися» (стор. 187) і т. д.

Про недбалість до мови свідчить і вживання слів у невласливому значенні: каже авторка — «всенародне вшанування» Шекспіра, а має на увазі «вселюдське» (стор. 4); розмову Гамлета з могильниками називає «бесідами» (стор. 184); про виставу «Гамлета» мовиться, що вона «повертає нас до далекого... минулого» (ніби ми там уже були! — стор. 185) тощо.

Явна антипатія у І. Ваніної до таких характерних морфологічних рис української мови, як, наприклад, давальні відмінки на -ові, -еві (аж до випадків збігу однакових закінчень родового і давального відмінків: «протиставив шире кохання Ромео і Джульєтти жорстокому світу феодалізму», стор. 126) або присвійні прикметники (аж до нагромодження цілої купи слів у родовому відмінку: «у сцені читання листа Фальстафа»; стор. 133). З другого боку ж — надмірна пристрасть до орудного відмінка дійової особи, що призводить до втрати елементарного мовного чуття: «таланти Заньковецької... не могли залишитися непоміченими російськими артистами» (стор. 64—65); «він був... дитиною Ренесансу, створеною величчю генія Шекспіра» (стор. 129) і т. д.

Страшенно неохайний стиль у І. Ваніної. Мова перенасичена книжними і канцелярсько-штампованими зворотами (де б сказати просто: «повінчатися», — ні, авторка конче воліє «здійснення обряду вінчання!» — стор. 140); речення часто-густо прикрашені мимовільними повторами («проголосив принцип, наголосивши на тому, що» — стор. 65; «розумну людину, що розуміє» — стор. 129; «створив спектакль, у якому було відтворено» — стор. 134; «в цілому цей... правдоборець цілком відповідав» — стор. 183; «завдання показати формування характерів героїв на шляху пізнання» — стор. 193). Навіть римою І. Ваніна не гребує: «він, взявши вину Креба на себе, одержав ті удари» (стор. 195).

Неуважність до слова не раз спричиняє

й логічні ляпсуси. На стор. 179 можете прочитати, що Гамлет — син «тіні батька»; на стор. 43 — що «Саксаганський вивчав напам'ять... театральні погляди» (Шекспіра); на стор. 4 — що «ідеї» перемагають «над насильством і злом» (зверніть ще увагу на оригінальне керування — «перемагати над ким, чим» замість звичайного «перемагати кого, що»).

То порівняно дрібниці, що І. Тобілевич ще з тих часів, коли він жив замолоду в Бобринці, уже ніби звався «Карпенко-Карий» (стор. 32). Гірше, коли такі фактичні «неточності» переростають у грубі помилки, які всерйоз дезорієнтують читача.

Так, із книжки І. Ваніної дізнаємось, що газета «Одесский листок» уже 1838 р. писала про Шевченкового «Назара Стодолю» (стор. 22) — тобто тоді, коли самої п'єси ще й на світі не було; що «Отелло» заньківчани вперше поставили не то 1925 (стор. 44), не то 1926 (стор. 200) року; що перший том Кулішевих перекладів Шекспіра вийшов 1881 р. (стор. 49, насправді — 1882 р.); що «джерелом трагедії «Гамлет» є оповідання Саксона Граматика, вперше видане у Парижі 1514 року, а вдруге — у Бразилії 1884 року» (стор. 53)... Може, фантазії з цифрами падають на совість коректора, як і те, що львівський журнал «Нива», де друкувався перший український переклад «Гамлета», перехрещено тут на «Неву» (стор. 48), але в чому явно завинила авторка. Бо ж не хто інший одну й ту саму статтю І. Франка назвав раз «Шекспір в українців» (стор. 51); раз «Шекспір у русинів» (стор. 51); аматорському театральному гурткові, до якого належали члени київської громади, дав власну назву «Громада» (стор. 36); відкрив існування в Києві в часи найбільших лютувань цензурних української газети «Київське слово» (стор. 59); нарешті, примусив П. Куліша емігрувати в Австралію: «...Куліш не дотримав свого слова, витративши гроші на щось інше. Невдовзі після того він залишив Україну і виїхав до Австралії, залишивши решту своїх перекладів невиданими...» (стор. 49).

Далі вже нікуди, хіба що у космос. Додамо ще, що редагували книжку І. Ваніної В. Мурза та Є. Христич. Воно й правда: сім няньок, а дитя — без носа.